ORIGINEA SPĂTARULUI NECULAI MILESCU

DE

C. CIHODARU

De multe ori, legenda şi anecdota pun stăpînire pe faptele unor mari personalităţi încă înainte de sfîrşitul vieţii lor. Se ajunge, astfel, la o deformare sau denaturare a adevărului istoric, foarte convenabile pentru autorii de vieţi romanţate, dar dăunătoare istoricului care reconstituie trecutul numai pe baza unor fapte autentice.

Cam în felul acesta a operat legenda, cu puţinele date care ar fi putut servi la alcătuirea unei biografii a marelui învăţat boier moldovean Neculai Milescu, în timpul şederii sale în ţară. Ea a operat cu atîta repeziciune, încît cu o generaţie mai tîrziu, cronicarul Ion Neculce nu mai era în măsură să mai culeagă date reale asupra înaintaşului său şi era pus în situaţia de a se mulţumi cu diferite creaţii ale imaginaţiei, pusă în mişcare mai mult pentru a explica un alt nume dat familiei Mileştenilor. Cronicarul nu credea nici el în ceea ce se spunea despre Neculai Milescu şi înregistra din această cauză întreaga poveste numai în partea din cronică rezervată legendelor şi intitulată, *O samă de cuvinte*. Datorită talentului său, Neculce a realizat aici unul din cele mai reuşite portrete din opera sa. Întrucît ştirile acestea vor fi supuse la o analiză atentă ne permitem să redăm mai jos textul din *O samă de cuvinte*.

„Era" — se spune acolo — „un boier, anume Nicolai Milescul Spătarul de la Vaslui, de moşia lui, prea învăţat şi cărturar şi ştia multe limbi : elineşte, sloveneşte, greceşte şi turceşte. Şi era mîndru şi bogat şi umbla cu povodnici înainte domneşti, cu buzdugane şi cu paloşe şi cu soltare tot sîrmă la cai. Şi lui Ştefăniţă vodă îi era prea drag, şi-l ţinea prea bine şi tot la masă îl punea şi se giuca în cărţi cu el, şi la sfaturi că era atunce grămatic la dînsul. Iar cînd au fost odată, nu s-au săturat de bine şi de cinstea ce avea la Ştefăniţă vodă, ce au şezut şi

au scris nişte cărţi viclene şi le-au pus într-un băţ sfredelit şi le-au trimis la Constantin vodă cel Bătrîn Basarabă în Ţara Leşească, ca să se ridice de acolo cu oşti, să vie să scoată pe Ştefăniţă vodă din domnie. Iar Constantin vodă nu au vrut să se apuce de acele lucruri ce-i scria şi s-au sculat şi au trimis băţul acela sfredelit cu cărţi cu tot la Ştefăniţă vodă de le-au dat.

Deci, Ştefăniţă vodă cum au văzut băţul s-au prea mîniat şi l-au adus pe acel Nicolai Milescu, înaintea lui, în casa cea mică şi au pus pe călău de i-au tăiat nasul. Scoţînd Ştefăniţă vodă în grabă hamgerul din brîu, au dat de i-au tăiat călăul nasul.

După aceea, Nicolai Cîrnul a fugit în ţara Nemţească şi au găsit acolo un doftor de-i tot slobozea sîngele din obraz şi-l boţea la nas. Şi aşa din zi în zi sîngele se închega de i-au crescut nasul la loc de s-au tămăduit şi după ce au venit aicea în ţară la domnia lui Iliaş vodă numai de abia s-au cunoscut nasul că-i tăiat. Numai tot n-au şezut în ţară mult de ruşine şi s-au dus la Mosc, la marele împărat Alexii Mihailovici, la tatăl marelui Petru împărat carele au venit aici la noi în Moldova" [1].... etc.

Mulţi dintre cercetătorii care s-au ocupat de viaţa marelui cărturar au acceptat drept bune afirmaţiile lui Neculce, deşi acesta însuşi se îndoia de veracitatea lor. Altfel nu le-ar fi înregistrat la capitolul *O samă de cuvinte*.

Datele din povestirea lui Neculce, datele culese de prin arhive străine cu privire la activitatea sa diplomatică [2], datele cu privire la o discutabilă origine greacă a familiei sale, precum şi cele privind opera sa istorică, geografică şi teologică au constituit obiectul unor nume-

---

[1] I. Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. Iorgu Iordan, Bucureşti, 1955, p. 121.

[2] Asupra vieţii şi activităţii lui Neculai Milescu există o bogată literatură. În această privinţă P. P. Panaitescu, *Nicolas Spathar Milescu* (1636—1708), „Extrait de l'Ecole Roumaine en France", 1925, I-ère partie, Paris, 1925; N. Iorga, în *Studii şi documente*, VII. p. CLXXIII şi urm; B. P. Hasdeu, *Viaţa şi opera lui Nicolae Spătarul Milescu* în „Columna lui Traian", II (1870), nr. 7—9, 11—12, 14, 16 (neterminat); Idem în „Traianul", 1870, nr. 7 şi urm.; Emile Picot, *Notice biografique et bibliografique sur Nicolas Spathar Milescu*, Extrait des „Mélanges Orientaux"; I. Hudiţă, *Contribuţii la istoria spătarului Neculai Milescu şi a lui Gheorghe Ştefan*, în „Arhiva" (Organul Societăţii istorice şi filologice din Iaşi) XXXVI (1929), 2, p. 87 şi urm.; A. Bitay, *Contribuţii la viaţa lui Nicolae Spătarul*, în „Dacoromania", III (1921), p. 786 şi urm.; C. I. Karadja, *Nouveaux détails sur le spathar Milescu*, în „Revue historique du sud-est européen", I (1924); G. Pascu, *Note despre Milescu*, în „Revista Critică", IV, 2, p. 93 şi urm.; C. A. Stoide, *N. Milescu şi Poiana Cîrnului* în „Revista Critică", VII (1933), 2—3, p. 93; Sever Zotta, *O colecţie veche de spiţe de neam*, în „Revista istorică", XIII (1927) nr. 1—3, 7—9, 10—12; Gh. Ghibănescu, în *Surete şi izvoade*, X, Iaşi 1915, p. XXXII şi urm.; M. Drăganu, *Codicele pribeagului Gheorghe Ştefan*, în „Anuarul Institutului de istorie naţională", Cluj, III (1926 p. 252—253.

roase cercetări, întreprinse de istoricii români [3] sau străini [4]. Au fost larg popularizate și în presa vremii [5]. Viața și opera lui N. Milescu au continuat să preocupe cercetarea științifică pînă în ultima vreme [6]. În general, se poate spune că opera învățatului moldovean este bine cunoscută. Pe noi în articolul de față, ne interesează partea cea mai obscură din viața lui Neculai Milescu și anume cea înfățișată, cu multe elemente de legendă, de cronicarul Ion Neculce.

---

[3] Const. C. Giurescu, *Nicolae Milescu Spătarul, Contribuții la opera sa literară,* în „Analele Acad. Rom", Mem. sec. ist. s. a III-a, t. VII, mem. 7; N. Iorga, *Istoria literaturii românești,* vol. I, ed. a II-a, București, 1925, p. 365 și urm.; Idem, *În legătură cu biblia de la 1688 și biblia de la 1667 a lui Nicolai Milescu,* în „Analele Acad. Rom". Mem. sec. ist., s. a II-a t. XXXVIII, București, 1915; Idem, *Oeuvres inédits de Nicolai Milescu,* București, 1929; P. P. Panaitescu *Patriarhul Dosithei al Ierusalimului și mitropolitul Dosoftei al Moldovei,* în „Biserica ortodoxă Română", LXIV (1946), p. 97 și urm.; P. P. Panaitescu, (Al. Grecu), *Despre legăturile lui N. Milescu cu Rusia,* în „Studii", 1950, nr. 4; Corneliu Bărbulescu, *N. Milescu, Jurnal de călătorie în China,* București, 1956 (Aici bibliografia cea mai completă); Idem, *Neculai Milescu, Descrierea Chinei,* București 1959, I. G. Dimitriu, *Contribuții la opera spătarului Nicolai Milescu,* în „Revista Fundațiilor Regale", VII (1940) nr. 12, p. 587. Tot aici bibliografia rusă privind călătoria prin Siberia; V. Draghiceanu, în „Convorbiri literare", 1915, p. 1074 și urm.; I. Simionescu, *Neculai Milescu în China,* București, 1925; E. Grigoraș, *Spătarul Neculai Milescu, Călătoria în China* (trad. rezumativă); P. Vătămanu, *Nou despre Milescu,* în „Arhiva", XVIII (1921), 2; G. Pascu, *O psaltire a lui Neculai Milescu* în „Arhiva" XXVIII (1921), 1; Șerban Cioculescu, *Varietăți critice,* București, 1966; A. Ciurea, *Mărturisirea de credință a spătarului Neculai Milescu,* în „Ortodoxia", X (1958), nr. 4; V. Cîndea, *Neculai Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română,* în „Limbă și literatură", 1964, nr. 7; Idem, *Tratatul — Despre rațiunea dominantă — cea dintîi operă filozofică publicată în limba română,* în „Viața românească", 1963, nr. 3; Idem, *O epigramă grecească tradusă de N. Milescu,* în „Limba română", 1963, nr. 3; D. Cristescu, *Opera teologică și apologetică a lui N. Milescu, autor al Istoriei Țării Românești,* București, 1964; Idem, *Neculai Milescu, traducător necunoscut a opt cărți cunoscute,* în „Glasul bisericii", 1964.

[4] John F. Baddley, *Russia, Mongolia, China,* 2 vol. Londra, 1919; Ph. Avril, *Voyage en divers Etats d'Europe et d'Asie entrepris pour découvrir un nouveau chemin á la Chine,* Paris, 1962; Foy de la Neuville, *Relation curieuse et nouvelle de Moscovie,* Paris, 1968; I. M. Kedrov, *Nicolai Spathari i ego-aritmologion,* în Žurnal Ministerstva Naradnogo Prosveščenia", 1876, ianuarie; L. Rinhuber, *Relation du voyage fait en Russie en 1684,* Berlin, 1883; A. O. Ivanovski, *Posolstva Spatharia,* Petersburg, 1887; P. Syrku, *Nikolai Spathari i ego priezda v Rossii,* în „Zapiski vostočnego otdelenija Russkogo Arheograficeskogo Obšcestva", II—III, 1889; I. I. Arseniev, *Nikolai Spatharia v Rossi,* Kiev, 1897; Idem, *Novyja dannyja o slu be Nikolaja Spatharia v Rossi,* Moscova, 1900; A. I. Iacimirski, *Nikolai Milescu Spathari, Stranica istorii russkorumynskih snošenii v XVII vek,* Kazan, 1909.

[5] E. Grigoraș, *Călătoria spătarului Milescu în China,* „Adevărul literar", decembrie 1925; I. Simionescu, *Spătarul Milescu,* „Viitorul" (mai 1925); B. Lăzăreanu, *Spătarul Neculai Milescu,* „Adevărul" (mai 1926).

[6] G. I. Constantin, *The transbaikalian routes to China as known or explored by Nicolae Milescu,* în „Studia et acta orientalia", I (1957); D. Cristescu, *Opera teologică și apologetică a spătarului N. Milescu,* în „Ortodoxia",

Se știa pînă acum, vag, că Neculai Milescu s-a născut pe la 1636 și că făcea parte dintr-o familie puțin cunoscută a boierimii moldovene, familie care avea proprietăți pe la Vaslui. Se mai știa că pe tatăl său îl chema Gavril și că își făcuse studiile prin 1645—1650 la Școala Patriarhiei din Constantinopol, condusă pe atunci de Ioan Cariophilos. În afară de aceasta, exista informația că a avut acolo ca profesor pe Gavril Vlasios [7]. Se cunoștea, de asemenea, că avusese un frate, Postolache Milescu, fost mare spătar între anii 1672—1678 și nepoți pe fiii acestuia Ioan, Ștefan și altul cu nume necunoscut, care plecaseră pe la 1696 în Rusia [8]. După reîntoarcerea de la studii, Milescu servise ca grămătic la curtea lui Gheorghe Ștefan, și sub Gheorghe Ghica, pe care l-a însoțit în Țara Românească. Acesta l-a făcut spătar [9] și în această calitate a condus în august 1559 un corp de oaste în Transilvania împotriva lui Gheorghe Rakoczi I.

Trimis capuchehae la Constatinopol a îndeplinit acolo această funcție pînă la mazilirea lui Grigore Ghica [10]. De aici înainte încep peregrinările lui în Europa, ca agent în serviciul fostului domn Gheorghe Ștefan. În cele din urmă s-a stabilit în Rusia și i s-a încredințat un post la Pricazul solilor (Posolskii Prikaz).

Cercetătorii s-au oprit îndelung și au discutat mult despre trădarea săvîrșită de Neculai Milescu și despre mutilarea sa [11]. Îi încurca, însă faptul că prezența făptașului ei în Moldova în vremea lui Ștefăniță Lupu nu era sigură [12], că trădătorului, în loc să i se taie capul, i s-a făcut onoarea de a fi însemnat la nas, că pribeagul Constantin Basarab nu avea nici un interes să-l denunțe, întrucît el a invadat Moldova în timpul domniei lui Ștefan [13] Lupu, și cu această ocazie mai mulți boieri s-au compromis [14]. La aceasta trebuie să mai adăugăm că nu este de crezut că unui om cu nasul tăiat și pedepsit pentru trădare i s-a mai putut încredința un post de capuchehae sau de agent al fostului domn Gheorghe Ștefan la curțile regilor Franței sau Suediei. Cum putea fi admis să lucreze la Pricazul solilor din Moscova un om

X (1958); H. Dj. Siruni, *Le spathar Nicolae Milescu et son rôle dans les relations des Arméniens avec Pierre le Grand*, în „Studia et acta orientalia", II (1960); *Istoria literaturii române*, București, ed. a 2-a, 1970, p. 423—437. Aici și alte date în legătură cu opera spătarului.

[7] P. P. Panaitescu, *Nicolas Spathar Milescu*, *op. cit.*, p. 40—43.

[8] *Ibidem*, p. 41.

[9] *Ibidem*, p. 45.

[10] *Ibidem*, p. 46.

[11] Legenda aceasta a fost admisă de Hasdeu, Picot, Baddley. Picot crede, de altfel, că au avut loc două acte de trădare, unul împotriva lui Ștefăniță Lupu și altul împotriva lui Gr. Ghica, v. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 47.

[12] Nu se întemeiază decît pe afirmațiile lui Neculce.

[13] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 57.

[14] Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, în *Opere complete*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 198.

dovedit că a săvîrşit în trecutul său o trădare? Insăşi P. P. Panaitescu se îndoieşte de unele elemente ale povestirii lui Neculce şi constată că evenimentul dat nu a putut avea loc în timpul domniei lui Ştefăniţă ci, mai tîrziu, la domnia lui Iliaş Alexandru. Deşi este aplecat să nu accepte datele din Neculce, Panaitescu se sprijinea în elaborarea acestei ipoteze pe raportul din 1671, întocmit de traducătorul din greceşte de la Posolskii Prikaz, Constantin Cristoph, relativ la cererea lui Milescu de a fi admis la această instituţie. Cristoph informa curtea ţaristă că „Milescu ar fi servit mai înainte“ la curtea prinţului Iliaş din Moldova şi, încercînd să se facă prinţ în locul acestuia, fu descoperit de domn care i-a tăiat nasul. Semnele se văd pînă în prezent“ [15]. Se vede că şi Cristoph credea posibilă o creştere a unui nas tăiat [16] şi aceasta în intervalul destul de scurt dintre 1668—1671. Existau, desigur, în activitatea lui Milescu unele fapte pe care duşmani, cum era acest Cristoph, le puteau interpreta ca acte de trădare. Milescu însuşi, numit de unii şi Cîrnul, îşi permitea să glumească şi să explice numele său ca rezultat dintr-o pretenţie la domnie [17]. Panaitescu, după ce analizează aceste informaţii, şovăie, totuşi, să admită mutilarea lui Neculai Milescu în timpul domniei lui Iliaş Alexandru drept sigură, dar nu aduce alte argumente pentru a dovedi existenţa trădării în cauză în timpul domniei lui Ştefan Lupu, decît o afirmaţie a mitropolitului Gheorghe din 1723 [18]. La datele lui P. P. Panaitescu a rămas cercetarea pînă în ultimul timp. În tratatul de *Istoria literaturii române* (Bucureşti, 1970) se afirmă precis, că Neculai Milescu s-a născut dintr-o familie grecească stabilită în Moldova în generaţia precedentă (p. 423) şi că mutilarea lui a avut loc în timpul domniei lui Iliaş Alexandru (p. 459).

Toate aceste şovăieli şi semne de întrebare ne îndreptăţesc să reluăm discuţia asupra familiei Milescu şi asupra activităţii desfăşurată de Neculai Milescu în Moldova şi Ţara Românească, în anii 1653—1659, precum şi ca agent diplomatic al Ţării Româneşti la Constantinopol, între 1659—1664.

În primul rînd, se impune să cercetăm originea familiei şi locul ei de baştină, căci, altfel, riscăm să admitem, aşa cum a făcut P. P. Panaitescu, afirmaţia patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, că părinţii lui Postolache şi Neculai Milescu ar fi fost originari din Peloponez [19] sau a lui

[15] P. Syrku, *Nikolai Spatnari*, p. 192 şi M. Mihailovski, *Ocerki*, p. 4, citat de Panaitescu *o.c.*, p. 57.

[16] În minunile chirurgiei germane de pe atunci au crezut destui cercetători moderni. I. Simionescu, *o.c.*, p. 10, vorbeşte despre o operaţie rhinoplastie, una din cele dintîi operaţii de acest fel.

[17] Mai sînt şi alţi agenţi ca Foy de Neuville, Paul Minius şi alţii care vorbesc despre trădarea lui Neculai Milescu, v. P. P. Panaitescu, *o.c.*, p. 47—58.

[18] Melchisedec, *Cronica Romanului*, II, p. 89—90.

[19] P. P. Panaitescu, *Patriarhul Dosiftei al Ierusalimului şi mitropolitul Dosoftei al Moldovei — loc. cit.*, p. 97.

E. Picot, care presupunea că se trag din Laconia [20] Pentru a restabili adevărul este necesar să se intensifice, mai ales, cercetările în legătură cu locul de origine al Mileştilor.

Există sau au existat, în trecut, mai multe sate cu numele de Mileşti [21] în Moldova, dar întrucît Neculce afirmă că Neculai Milescu era de la Vaslui „de moşia lui", trebuie să căutăm un sat cu un astfel de nume în ţinutul arătat. Satul a dispărut, dar, este menţionat în cîteva acte publicate şi cunoscute. Totuşi, pînă în prezent, nici un cercetător nu a încercat să-l localizeze şi să-i precizeze poziţia geografică în raport cu unul din satele existente.

Pentru prima dată, satul Mileşti din ţinutul Vaslui este menţionat într-un document din 1630. La această dată, Gavril din Zlătăreşti a cumpărat cu 95 de lei, 95 de pămînturi în satul Zlătăreşti. Cerea răzeşorilor" [22]. Rezultă din textul de mai sus, că satul Mileşti se afla situat jghiaburilor, cu loc de heleşteu în matca Sărăţii, ce se hotărăşte cu locul Mileștilor, pînă în matca Titeştilor, în sus dealul pînă în hotarul Bouşorilor" [22]. Rezultă din textul de mai sus, că satul Mileşti se afla situat mai jos de satul Zlătăreşti, lîngă pîrîul Sarata și lîngă un alt pîrîu care curgea prin satul Titeşti.

În 1692 apare ca martor într-un proces al răzeşilor din Lăţcani un oarecare Postolache din Mileşti [23]. Cum vom vedea Lăţcanii erau în apropiere de Zlătăreşti şi Mileşti [24].

Amănunte despre Mileşti descoperim apoi într-un document din 28 noiembrie 1718. La data de mai sus, în urma unei hotărîri a divanului, satul Mileşti a fost scos în vînzare pentru datorii de către Ilie Abagerul din Iaşi, creditorul Mariei, soţia lui Ștefan Milescu. A fost cumpărat de spătarul Palade, dar hatmanul Dumitraşco Racoviţă, invocînd faptul că acest sat este „de pe neamul d-sale, al Cehăneştilor", iar pe de altă parte, poziţia sa de „răzeş mai de aproape" Mileştilor, îl răscumpără şi-l adaugă proprietăţilor sale [25]. Reţinem de aici informaţia că satul Mileşti fusese proprietate a familiei Cehan şi că descendenţii acestuia, Racoviţeştii, erau rude apropiate cu Mileştii.

Alte precizări în legătură cu acest sat se pot culege dintr-un document din 4 decembrie 1721. La această dată, preotul Artenie Bantăş

---

20 E. Picot în *Notice biografique*, „Convorbiri literare", 1884, p. 478—479.

21 Milești pe Pereschiv în ţ. Tutova; Milești pe Părăul Babei, afluent al Răcătăului, ţ. Tecuci; Milești, lîngă Smulţi, în ţ. Covurlui; două sate Milești în ţ. Lăpuşna. Exista un Milești în apropiere de Craiova.

22 Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XVI. p. 47.

23 *Ibidem*, p. 109.

24 Lăţcani apar în documentul fals, pretins din 11 februarie 1400, pentru proprietăţile lui Dan Vamașul, v. *Documente privind istoria României*, A, *Moldova*, veacurile XIV—XV, vol. I, p. 7.

25 Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, X, p. 83—84, 86—87.

dăruia 25 de pămînturi din satul Titeşti ce este la ţinutul Vasluiului şi se hotărăşte cu Mileştii lui Dumitraşco Racoviţă hatman [26].

Mai tîrziu, la 28 iunie 1747, cînd Racoviţeştii şi-au împărţit moşiile, Mileştii au rămas lui Radu Racoviţă hatman. Se vorbeşte cu această ocazie de „acele sate de lîngă Fereşti“ şi se precizează că „partea care se mărgineşte cu Mileştii să rămînă d-sale Radu Racoviţă hatman“ [27].

Satul acesta mai este menţionat apoi într-o hotarnică din 3 martie 1754 a satului Tătărăni, care există încă şi este situat puţin mai la nord de Fereşti, la o depărtare de circa 15—16 km, spre nord de Vaslui. În actul arătat se spune că un bătrîn anume Ion Baciul, „ci-au luat brazda în cap“, a jurat că un bour, „despre Mileşti, este hotar Tătărănilor şi de acolo (de la acest bour) au mers în sus şi s-au găsit 51 de fune frunte locului în curmeziş din gios de Dealul Telejnei din pădure pînă într-un boor vechi ci este în capul dumbrăvii din gios ce se hotărăşte cu Mileştii şi cu Fereştii şi alături cu Mileştii în sus pînă la locul lui Bumbotă ....şi aceste funii s-au venit d-sali Radului Racoviţă vel logofăt“ [28].

În anul următor, la 17 august, satul Mileşti este menţionat într-un zapis prin care preotul Neculai din Serbeşti vindea „o parte din moşie“ din satul Cojocari „la ţinutul Vasluiului“ lui Radu Racoviţă, fost mare logofăt. Partea aceasta era aşezată „în mijlocul moşiilor d-sale, între Mileşti şi Sarata“ [29]. De aici înainte nu se mai pomeneşte nimic despre acest sat. Probabil în cursul sec. al XVIII-lea, el a fost înglobat în satul Fereşti. Pe la 1746, de el mai depindeau alte silişti [30].

Rezultă din datele de mai sus că locul de baştină a Mileştilor trebuie căutat în satul acesta. El era situat pe latura de vest a pîrîului Sarata puţin mai la est de satul Fereşti. La nord erau vecine cu el satele Zlătăreşti, azi dispărut (a mai rămas doar numele unui deal Zlătăreşti) şi Tătărăni [31].

Localizarea şi identificarea satului Mileşti poate ajuta la obţinerea unor rezultate pozitive în ceea ce priveşte stabilirea ascendenţilor familiei Milescu. Reamintim şi subliniem aici menţiunea făcută de actul de răscumpărare a satului în cauză de către hatmanul Dumitraşco Racoviţă în 1718 „că el este de pe neamul d-sale al Cehăneştilor“. Rezultă de aici că Mileştii erau înrudiţi mai de aproape cu Racoviţeştii, decît cu familia Palade, care îl cumpărase mai înainte.

26 I d e m, *Surete şi izvoade*, XVI, p. 117, 119, 120.
27 I d e m, *Surete şi izvoade*, VIII, p. 337.
28 I d e m, *Surete şi izvoade*, VIII, p. 356—357.
29 *Ibidem*, p. 337.
30 I d e m, *Surete şi izvoade*, XVI, p. 117 şi urm.
31 Vezi harta anexată.

Că cele două familii se înrudeau se vede şi din faptul că ele se judecau între ele pentru moştenire. Pe baza legăturilor de rudenie, Ştefan Milescu postelnic, fiul spătarului Postolache se plîngea cu ocazia unui proces din 9 iunie 1690 că Racoviţeştii (Mihalache comis, viitorul domn şi fratele său Dumitraşco, fiii marelui vornic Ion Racoviţă) nu i-au făcut parte din averea rămasă de la o rudă comună : Nastasia, soţia stolnicului Pamfilie. Aceasta era fiica Zlatei, sora lui Racoviţă Cehan şi deci vara dreaptă a lui Ion Racoviţă, tatăl celor doi împricinaţi. Ştefan Milescu pretindea moştenirea pe baza altei înrudiri, el fiind „nepot de nepoată îi Panhiloae“ [32].

Ştefan Milescu era fiul spătarului Postolache Milescu şi al Catrinei fiica lui Duca fost comis. Bunica de pe mamă era Zlata, sora lui Racoviţă Cehan şi „moaşa“ jeluitorului [32 bis].

Ştefan Milescu pierde procesul nu din cauza faptului că nu ar fi avut drept la moştenire, ci din cauza unui testament făcut de Nastasia în favoarea vărului său Ion Racoviţă [33] şi al altuia de mai tîrziu, în favoarea soţiei acestuia [34].

Înrudirea dintre cele două familii se poate constata şi pe baza unei cărţi domneşti prin care stolnicul Pamfilie şi soţia sa Nastasia erau invitaţi să-şi „aducă zapisele ce vor avea pe ocinile Ducăi ce au fost comis“ pentru a se întreba cu spătarul Postolache Milescu [35].

Există unele indicii că legăturile de rudenie dintre familiile Cehan şi Milescu erau cu mult mai vechi. Pentru a le preciza mai de aproape este necesar, în primul rînd, să cunoaştem pe tatăl celor doi Mileşti : Postolachi şi Neculai. Se ştie că în Rusia lui Milescu i se spunea Nicolai Gavrilovici, ceea ce înseamnă că el era fiul unui boier cu numele de Gavril [36]. Pe de altă parte, după unele informaţii date despre persoana sa la curtea împăratului Chinei, cercetătorii au stabilit că învăţatul boier s-ar fi născut pe la anul 1636 [37]. Luînd în consideraţie aceste două coordonate, urmează să căutăm un boier cu numele de Gavril, care să fi trăit în jurul acestei date şi să fi avut proprietăţi în Mileşti şi în apropiere. Condiţia aceasta nu o îndeplinesc marele hatman Gavril, fratele lui Vasile Lupu şi nici Gavriil Matiaş, care se înscriu în cadrul generaţiei a cărei viaţă s-a desfăşurat cu cîteva decenii mai înainte şi cu alte cîteva după data respectivă. În cazul cînd încercarea de a-l descoperi în rîndul marii boierimi dă greş, cercetările trebuie îndreptate spre boierimea de mîna a doua.

---

32 Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XVI, p. 105—106.
32 bis „T. Codrescu“, Revistă istorică, I, 6, p. 87.
33 *Ibidem*, p. 99.
34 *Ibidem*, p. 105—106.
35 Idem, *Surete şi izvoade*, X, p. 221.
36 P. P. Panaitescu, în „Mélanges de l'Ecole Roumaine en France“, p. 40.
37 *Ibidem*, p. 41.

Un boier din această categorie, Gavril sulger, are proprietăţi în satul Zlătăreşti. Intr-un document din 1630 el apare în calitate de cumpărător al unei părţi din satul Zlătăreşti, în întindere de 95 de pămînturi de la Pavel, fiul lui Potan. Răzeşii din satul arătat le aleg „în partea de jos, de lîngă Mileşti“ şi hotarul noii proprietăţi atinge hotarul satului Mileşti [38]. De aici se vede că Gavril era răzeş în Zlătăreşti, dar avea proprietăţi şi în satul Mileşti, căci altfel nu ar fi ţinut ca proprietăţile cumpărate să fie lîngă acest sat.

Gavril este în strînsă legătură cu Petru pîrcălab. La 9 decembrie 1617 în casa sa acesta cumpăra o mare parte din satul Prigoreni de la nişte răzeşi din Brînduşeni [39].

Ţinînd seama de afirmaţia dintr-un document citat mai sus că satul Mileşti era pămînt „cehănesc“ [40], putem ajunge la concluzia că el fusese constituit ca zestre pentru o tînără din familia Cehan la căsătoria cu un membru al familiei Mileştilor. Reţinem drept foarte sugestiv faptul că sulgerul Gavril era din generaţia lui Petru Cehan, pîrcălab precum şi al lui Ionaşco Cehan, mare pitar şi apoi la domnia lui Moise Movilă, mare vornic. Ambii aveau întinse proprietăţi moştenite sau realizate prin cumpărături în regiunea înconjurătoare satului Mileşti şi, de asemenea, în ţinutul Fălciu [41]. Mileştii se prezintă şi ei ca proprietari mai modeşti în aceleaşi locuri. Credem că una din surorile lui Cehan vătag, tatăl celor doi a fost mama lui Gavril sulger şi bunica lui Neculai Milescu.

Ca rude, Mileştii asistă sau intervin în diferite acţiuni întreprinse de Racoviţeşti. Fac cercetări pentru ei [42], le sînt martori cînd cumpără moşii [43] şi conduc operaţiile de alegere ale acestora [44].

Rezultă prin urmare că Mileştii, ca şi Cehăneştii, descindeau primii în linie femeiască, iar ceilalţi prin bărbaţi dintr-un oarecare Tetiul, al cărui fiu a fost Stan Horga, iar nepot Cehan Bătrînul [45]. Erau căpetenii de slujitori şi aveau proprietăţi mărunte în ţinuturile Lăpuşna, Fălciu şi Vaslui. Moşiile lor au fost considerabil lărgite prin masive cum-

---

[38] Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XVI, p. 47.

[39] Ibidem, p. 25.

[40] Vezi mai sus, p. 6.

[41] *Documente privind istoria României*, A, (Moldova), veacul al XVII-lea, vol. 4, p. 223—224, vol. 5, p. 274; *Documenta Romaniae Historica*, A, Moldova, XIX, p. 462—464. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade, VIII*, p. 337, 361, Iulian Marinescu, „Documente vasluene în Buletinul Comisiei istorice“, IV, p. 180, 192.

[42] Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, VIII, p. 134.

[43] *Ibidem*, p. 104, 110, 113, 120, 138, 139, 141, 147, 230.

[44] *Ibidem*, p. 148, 149, 163, 185.

[45] Într-un document de pe la 1590, el este numit Toader Cehan, pîrcălab. v. N. Iorga, *Studii şi documente*, V. partea I, p. 74. O genealogie a familiei Racoviţă — Cehan la Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, VIII, anexă. Are lipsuri.

părături de Petru şi de Ionaşco Cehan. După Racoviţă Cehan, fiul lui Petru, o ramură a acestei familii a început să se numească Racoviţeşti [46].

Într-o altă linie feminină Racoviţeştii şi Mileştii descindeau din Sima, logofătul lui Ştefan al II-lea [47].

În cercetările anterioare, în mod eronat s-a crezut că este vorba de Sima, vistiernicul lui Ştefăniţă vodă, tăiat împreună cu alţi rebeli în anul 1523. Totul porneşte de la o însemnare greşită, făcută de un lector pe un manuscris al cronicii lui Gr. Ureche. Într-o notă marginală, el sublinia că din acest Sima vistier „se trage neamul pre înălţatului domn Ion Mihai Racoviţă Cehan voievoda" [48]. De fapt un vistier cu numele de Sima, participant la răscoala din anul 1523, nici nu a existat [49]. În cronica moldo-polonă, în loc de Sima vistier, găsim pe Maxim vistier [50]. Este evident că la o transcriere după dictare a vechiului text slavon, din „Mac-sima vistier" s-a ajuns la „Sima vistier" din cauza silabisirii.

Prin urmare, nu poate fi vorba de acest vistier inexistent, ci de Sima logofătul, care împreună cu sora sa Ana obţineau o confirmare a dreptului lor de proprietate asupra satelor Soci, Duşeşti, şi Glodeni de la Ştefan al II-lea [51]. Satele acestea, în prezent dispărute, se aflau pe Cuţitna, în jurul actualului tîrg Codăeşti. În secolul al XVII-lea ele erau în proprietatea Racoviţeştilor, ceea ce însemna că nota, făcută de cititorul amintit, are în ea un sîmbure de adevăr.

Se cunosc, pe de altă parte, unii din urmaşii lui Sima logofăt. Aceştia apar, de pildă, într-un document de la Ştefan Rareş din 14 februarie 1552, publicat în regest de N. Iorga [52]. Se arată acolo că domnul confirma lui Anton, soţiei sale Ileana şi fiului lor Fedea, stăpînirea pe a patra parte a satului Glodeni, cumpărată de la Gherasim drept 120 de gloţi tătărăşti. Jos sub pecetea mică, se adaugă că Ion Gherasim este fiul Anghelinei, nepoata lui Mile, strănepoata lui Sima logofăt.

---

[46] Petru Cehan a dat nume neobişnuite copiilor săi. Astfel, după numele unui pîrîu numit Racoviţa, care curge prin satul Fereşti, reşedinţa Cehăneştilor, unul din fiii săi s-a numit Racoviţa Cehan. La urmaşi acest nume personal s-a transformat în nume de familie şi, astfel, a apărut ramura Racoviţeştilor. Se observă, de asemenea, o apropiere între numele Zlatei şi al satului Zlătăreşti de lîngă Fereşti.

[47] *Documente privind istoria României*, A. *Moldova, veacurile XIV—XV*, vol. I, p. 121, 143, 154—217. (5 martie 1438 — 5 martie 1446).

[48] I. Minea, *Un strămoş mai însemnat al Racoviţeştilor*, în „Cercetări istorice", XIII—XVI, 1—2, p. 698.

[49] El este înregistrat, totuşi, în cronica lui Ureche, bineînţeles dintr-o eroare, v. Gr. Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ed. a 2-a P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 146.

[50] P. P. Panaitescu, *Cronicele slavo-române*, Bucureşti, 1959, p. 183.

[51] *Documente privind istoria României*, A. *Moldova, veacul XIV*, vol. I, p. 312. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XVIII, p. 141 crede că e vorba de Ştefan cel Mare.

[52] *Studii şi documente*, VI, partea a 2-a, p. 74.

Iată-l, deci, pe Mile, fiul lui Sima logofăt, întemeietor al satului Mileşti. Probabil de la acesta moşteniseră Cehăneştii satul ca şi altele de pe Vasluet. Mai la nord se află satul Pribeşti moştenit de Cehăneşti, tot de la el. Alături este satul Poiana Cîrnului care a fost pus în legătură cu persoana spătarului Neculai Milescu. De la el şi-ar fi luat numele [53]. S-a arătat, însă, că satul în cauză purta acest nume încă înainte de naşterea lui Neculai Milescu [54]. Totuşi, este curios că alături de Poiana Cîrnului apare un sat cu numele de Slobozia Milului [55]. Trebuie să menţionăm aici că şi lîngă celălalt sat Mileşti — din ţinutul Lăpuşna apare un alt sat cu numele de Cîrneşti [56]. Vom vedea mai jos că între numele acestor sate şi numele Mileştilor există o legătură.

În documentele familiei Milescu existau şi alte mărturii cu privire la ascendenţii în linie masculină din secolele XV—XVI, ai acestui neam. Ele au fost folosite de un oarecare C. Tufescu, boier moldovean şi Colejskii registrator. Pe baza actelor pe care le avea de la strămoşul său Postolache Milescu, el a încercat să alcătuiască mai multe spiţe ale neamului său [57].

Studiind acest material, Sever Zotta ajungea la rezultate negative şi trăgea concluzia că Tufescu a dispus de spiţe de neam necontrolate şi neacordate între ele [58] sau că a fost victima unei tradiţii necontrolate [59]. Nu i se pune, în nici un caz, la îndoială buna credinţă. De altfel rezultatele negative obţinute de cercetătorul amintit aveau drept cauze nu numai greşelile şi confuziile lui Tufescu, ci şi propria-i neputinţă de a identifica pe unele personaje din spiţele arătate. Totuşi, el arată că unele din acestea, ca şi unele elemente istorice sînt reale [60]. Toate spiţele au un punct comun, şi anume descendenţii lui Iane postelnic.

Prima spiţă este a Movileştilor. Se dau corect urmaşii logofătului Ion Movilă, intitulat aici pîrcălab, omiţîndu-se numai Toader Movilă şi Gheorghe Mitropolitul, precum şi unele din fiice. Ceea ce se ştia mai puţin pînă acum este faptul că Ioan Movilă, fiul lui Simeon, a fost căsătorit cu Theodora, fiica lui Iane postelnicul şi că el, pe lîngă Ileana, soţia lui Miron Costin, ar fi mai avut o altă fiică, necunoscută altfel, că-

---

53 G. Pascu, *Note despre Milescu*, în „Revista critică", IV, 2, p. 93 şi urm.

54 C. A. Stoide, *N. Milescu şi Poiana Cîrnului* în „Revista critică", VII (1933) nr. 2—3, p. 93.

55 Se poate să fie şi un boier de mai tîrziu, Milo.

56 Vezi mai jos, p. 164.

57 v. Zotta, *O colecţie veche de spiţe de neam*, în „Revista istorică", XIII, nr. 1—12, p. 45 şi urm. Deţinea spiţele de la Ştefan Ciobanu, a fost profesor. Străbunicul lui C. Tufescu fusese marele armaş Constantin, proprietarul satului Tufeşti, din ţinutul Vaslui, mai la nord de Mileşti.

58 *Ibidem*, p. 375.

59 *Ibidem*, p. 51.

60 *Ibidem*, p. 48.

sătorită cu Constantin Basarab Cîrnul [61] domnul din Țara Românească după Matei Basarab. Prima informație se verifică și cuprinde date reale.

Într-adevăr, un document din 18 iunie 1837 se arată că Toader Cărstea și Ilie sîn Constandiniță, care se trag din seminția lui Eni postelnicul, s-au judecat cu Nectarie, egumenul de Solca. Acesta, pe baza unui ispisoc de la Ștefan Tomșa, revendica de la ei satul Radomirești din ținutul Neamț. Ei au cîștigat procesul, dovedind că-l au moștenire de la străbunul lor Eni postelnic. Satul fusese al lui Ioan Movilă și acesta îl dăruise socrului său Eni postelnic. Acesta a dat satul de zestre fiicei sale Sofica, la căsătoria ei cu Cîrstea Cămănarul [62]. Din acesta descindeau Toader Cristea și Constandiniță, împricinații în procesul din 1737, ambii în vîrstă „de bătrînețǎ". Dovedind stăpînirea neîntreruptă a familiei lor asupra satului arătat, au cîștigat procesul.

Cristea Cămănarul este menționat în documente între anii 1648 și 1660. El apare în calitate de cumpărător de ocini de la răzășii din satul Jigoreni, ținutul Vaslui [63]. Alte ocini din acest sat sînt cumpărate de spătarul Postolache Milescu. Se poate deci presupune că ambii erau răzeși în satul arătat și se bucurau de dreptul de protimisis. Prin urmare, înrudirea între Postolache și Cristea Cămănarul, prevăzută în spițele lui Tufescu este atestată și pe această cale.

Toader Cristea și Constandiniță pot să fie, unul fiu și altul ginere al acestui boiernaș, de pe la jumătatea secolului al XVII-lea, dacă ținem seama de faptul că în 1737 ajunsese „la vîrstă de bătrînețǎ" [64]. In schimb, e foarte greu să se acorde calitatea de ginere lui Iane, postelnicul de la sfîrșitul sec. al XVI-lea, tatălui lor. Se observă că proprietarului din Jigoreni i se dă numai numele de familie și porecla căpătată de pe urma dregătoriei. La fel e și cazul lui Cristea Cămănarul, ginerele lui Iane postelnicul. Se pare că cel de al doilea este fiul acestuia. Nu cunoaștem numele lor personale. N. Iorga menționează un Cristea Cămănarul, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, dar se pare că avem de-a face cu o confuzie [65]. În orice caz, cîștigătorii procesului de la 1737 erau a patra generație de la Iane postelnicul. Ei erau „rudă de nepot" acestuia.

Nu se poate preciza de la cine moșteniseră Cristea Cămănarul și Postolache Milescu spătarul ocini în Jigoreni. Cel din urmă mai stăpînea altele în satele vecine cu acesta Frenciugi, Drăgușeni și Glodeni [66] din ținutul Vaslui.

[61] *Ibidem*, p. 48—49.

[62] Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Arhiva", XXVI, 1, 2, 3, p. 65—68.

[63] N. Iorga, *Studii și documente*, VI, p. 71, 82, 83. Arh. st. București, A.N., MMDCCV/17 (nr. 4), MMDCCVI/8, MMDCLXV/54, (nr. 6). Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, IV, p. 244. Aici apare soția sa „Cristoaia cămănărița" (12 apr. 1657).

[64] Constandiniță este menționat ca logofăt scriitor al unui act din 1735. v. Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XII, p. 22.

[65] *Studii și documente*, VI, p. 13.

[66] Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, 44—45, p. 66—67, 83—84, 86—87, 105, 221, Părți din satul Glodeni de la obîrșia Telejnei, mai aproape de Mi-

Spiţa în cauză conţine un element care nu se poate verifica. După autorul ei, Ioan Movilă ar fi avut două fiice. Ileana a fost soţia lui Miron Costin, iar alta, cu nume necunoscut, ar fi fost căsătorită cu Constantin Basarab voievod [67]. In această privinţă, rezultatul cercetării este negativ. În actul prin care i se confirmă moştenirea lăsată de Ioan Movilă, socrul său, Miron Costin nu pomeneşte nimic despre existenţa unei surori a soţiei sale. Pe de altă parte, se ştie că voievodul Constantin Basarab a fost căsătorit în două rînduri. Prima sa soţie a fost Balaşa, fiica lui Niculache (Rale) stolnic, ginerele lui Boul vistier, iar a doua a fost o circaziană Nedelea sau Natalia, despre care Paul din Alep pretinde că ar fi fost sclavă păgînă, botezată de patriarhul Macarie [68].

Intrucît Tufescu poseda acte vechi ale familiei sale, credem că această construcţie genealogică are la bază o existenţă reală, dar rău identificată. Putem presupune că informaţia pe care o avea se referea la un oarecare Constantin Cîrnul, membru al familiei Mileştilor, înrudit cu un oarecare Movilă, dar fără nici o legătură cu omonimul domn muntean şi nici cu Ioan Movilă.

Aceleaşi greşeli conţine o altă spiţă întocmită de genealogistul arătat în legătură cu descendenţa din Iane postelnicul. În ea Postolache este prezentat drept fiu al acestui boier moldovean. La rîndul său are drept urmaş pe Pătraşco, mare logofăt şi nepot pe Constandiniţă. Urmează fiul acestuia care a început a se numi Buznea după socrul său [69]. Intr-adevăr Constandiniţă descindea din Iane postelnic, dar nu prin Patraşco, mare logofăt şi nici prin Postolache, ci cum arată documentul din 18 iunie 1737 [70].

Îndeosebi prezenţa lui Patraşco, mare logofăt, nu este justificată în această spiţă. Dacă Iane, postelnicul, primise de la Ioan Movilă satul Radomireşti încă înainte de împărţirea satelor stăpînite de Movileşti, în 1600 [71] am putea trage concluzia că Pătraşco este marele logofăt din timpul lui Constantin Movilă. Acesta este Pătraşco Şoldan, fiul lui Drăghici Nădăbaică, din Soleşti, sat vecin cu Mileştii. Putea să fie menţionat în actele familiei Milescu, dar nu putea să aibă descendenţi persoanele arătate, întrucît urmaşii săi sînt cunoscuţi [72]. Se făcea, pe de altă parte,

leşti decît cel de pe Stavnic, trecuse moştenire de la Ştefan Milescu, fiul lui Postolache, la Frangole, fiul său. De la acesta, îl moştenise Pandele nepotul şi apoi fiul acestuia tot Frangole, care l-a dăruit Patriarhiei din Alexandria. Satul a dispărut dar a rămas acolo numele unui deal Pandele, *Ibidem*, p. 97.

67 S. Zotta, *op. cit.*, p. 48.

68 *Ibidem*, p. 49. v. şi P. P. Panaitescu, ***Pribegia lui Constantin Şerban Basarab şi a lui Ştefan Petriceicu şi testamentele lor***, în „Analele Acad. Rom"., Mem. sec. ist., s. III, t. XXI, mem. 15. Paul de Alep, ***Călătoriile patriarhului Macarie***, trad. Cioranu, p. 214—216, V. Bogrea, ***Doamnele lui Constantin vodă Şerban***, în „Revista istorică", VI (1920) p. 183—184, N. Bejenaru, *Natalia, a doua soţie a lui Constantin Şerban*, în „Arhiva", XXXIII (1926) p. 145—147.

69 Sever Zotta, *op. cit.*, p. 374.

70 Vezi mai sus p. 12.

71 Vezi mai sus p. 12.

72 Urmaşii săi sînt cunoscuţi.

confuzie cu un alt Pătraşco avînd dregătoria de logofăt al treilea, acesta fiind şi mai puţin cunoscut decît primul.

El apare ca urmaş al lui Iane postelnicul într-o altă spiţă întocmită de Tufescu. Postolache Milescu este prezentat aici drept fiu al acestui Pătraşco, spiţă continuînd cu descendenţii unuia din fiii acestuia, Ștefan. Despre Neculai Milescu nici una din aceste spiţe nu ştie nimic.

Totuşi, Pătraşco a fost un personaj real, şi autorul spiţelor avea despre el informaţii din documente, şi anume dintr-un document din 21 aprilie 1660, prin care se consemna că el fusese dăruit de Dumitrache Chirilă Paleologul cu două sate [73] şi anume : Vulpeşti şi Golăieşti [74].

Postelnicul Dumitrache, cumnatul lui Ieremia Movilă, a murit în lupta de la Cornul de Sus în 1612. Deci dania în cauză se făcuse înainte de această dată, adică într-o vreme cînd un fiu al lui Iane postelnicul se putea număra în rîndurile boierimii moldovene. Credem că el a fost tatăl sulgerului Gavril din Zlătăreşti.

Dacă Patraşcu, al treilea logofăt, este greu de identificat în rîndul boierinaşilor cu acest nume de pe la începutul secolului al VII-lea, operaţia aceasta este mai puţin grea pentru Iane Postelnicul, deşi S. Zotta a dat greş în toate încercările lui de a-l descoperi printre numeroşii boieri cu acest nume şi investiţi cu această dregătorie [75].

Fiind socrul lui Ion Movilă, fiul lui Simeon Movilă voievod, Iane postelnicul nu se putea înscrie decît în generaţia precedentă acestuia, generaţia din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cu supravieţuitori în primele decenii ale secolului următor. Trebuie să mai reţinem aici informaţia din documentul din 18 iunie 1737, că el primise în dar satul Radomireşti înainte de anul 1600 [76]. Prin urmare, trebuie să ne fixăm asupra unui boier Iane din această vreme şi să renunţăm la cei prezenţi în timpul domniei lui Ștefan Tomşa şi Alexandru Iliaş, luaţi în discuţie de Zotta [77]. De altfel aceştia poartă numele de Enache.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea în documente, ca membru al sfatului domnesc, întîlnim un singur Iane. El deţine, rînd pe rînd, diferite dregătorii.

Și-a început cariera în timpul lui Ioan Vodă (1572—1574) în calitate de vistier [78]. A deţinut această funcţie între 20 decembrie 1572 şi 10 mai 1574. Mare postelnic a fost, în acest timp, probabil, fratele său Ieremia. În timpul domniei lui Petru Șchiopul, Iane se menţine în continuare în funcţia de vistier [79]. O remaniere a sfatului are loc în 1576, cînd Iane este

---

[73] Sever Zotta, *op. cit.*, p. 375.
[74] Satul Vulpeşti se află în apropiere de Ungheni.
[75] Sever Zotta, *art. cit.*, p. 239.
[76] v. Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, în „Arhiva" XXV, nr. 1—3, p. 65—68.
[77] *Op. cit.*, p. 239—240.
[78] *Documente privind istoria României*, A, *Moldova, sec., XVI*, 3, p. 11, 13, 16, 17, 18, 20, 22—23, 25, 30, 31, 32, 35, 36.
[79] *Ibidem*, p. 46—65.

trecut la pîrcălăbia Neamţului [80]. Nu stă mult timp aici şi se reîntoarce la postul său de mare vistier [81], pe care-l deţine pînă la 2 aprilie 1579, cînd este avansat mare postelnic [82]. În această funcţie îl găsim pînă la 21 septembrie 1579.

În timpul domniei lui Iancu Sasul (1579—1582), Iane este numai comis [83]. Această situaţie a durat pînă la 20 ianuarie 1583, cînd în a doua domnie a lui Petre Şchiopul îl găsim din nou vistier [84], pînă la 16 iunie 1591.

În timpul domniei lui Aron Vodă este lăsat la o parte pînă la 8 decembrie 1594, cînd devine din nou mare postelnic, alături de Iani Caloghera, mare vistier [85].

După moarte, numele de Iane a fost insoţit de titlul celei mai înalte dregătorii deţinută de el şi anume aceea de postelnic, deşi ani de-a rîndul ocupase funcţia de mare vistiernic. În documente apare şi sub această formă. Astfel, cînd la 7 aprilie în anul 1578 sau 1579, Petru voievod dăruia nişte vii la Cotnari lui Andrei postelnic, punea să se menţioneze că ele sînt situate „între Maşco şi viile pe care le-a stăpînit Iane vistier" [86]. I se dădea mereu acest titlu şi nu acela de postelnic. Aşa apare într-o mărturie a lui Drăgan Ciolpan prin care arată că a lăsat pe nepotul său Başotă să plătească o datorie la Iane vistier [87]. Din conţinutul acestui act rezultă că el mai era în viaţă prin anii 1605—1606. A murit în timpul lui Simeon Movilă şi a fost îngropat la mănăstirea Suceviţa [88]. Pe piatra lui de mormînt păstrată aici i se mai spune şi Ion postelnicul. Soţia sa este Irina.

Cu numele de Ion apare acest boier şi în alte documente. El este fiul lui Matiaş, logofătul din timpul domniei lui Petru Rareş (a doua). El apare împreună cu cei 11 fraţi ai săi [89] într-un document de la Alexandru Lăpuşneanu din 22 martie 1560, cînd li se confirmă stăpînirea asupra unor robi ţigani [90]. Se vede că logofătul Matiaş fusese căsătorit de trei ori. Din documentul acesta mai trebuie să reţinem că fratele mai mare al lui Iane se numea Toader.

El apare din nou la 14 februarie împreună cu fraţii săi Ieremia postelnic şi Nicoară comis (sînt lăsaţi la o parte fraţii săi vitregi). Poartă titlul

---

80 *Ibidem*, p. 65—71.
81 *Ibidem*, p. 65—74.
82 *Ibidem*, p. 122.
83 *Ibidem*, p. 133.
84 *Ibidem*, vol. IV, p. 30.
85 *Ibidem*, p. 117.
86 *Documente privind istoria României*, A, *Moldova, veacul XVI*, 3, p. 95.
87 *Ibidem*, XVII, 1, p. 256.
88 Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina*, Viena, 1903, p. 175.
89 Numele unuia din ei, Nicoară, nu a mai putut să fie citat de editorii documentului.
90 *Documente privind istoria României, A, Moldova*, Veacul al XVI, 2, p. 131—132.

de vistier. Li se confirma acum nişte vii confiscate de la fiii lui Ivănuţ, care uciseseră pe fiii lui Ionuz beg [91]. Enumerat printre membrii sfatului domnesc, Ioan apare ca Iane vistier. Nu poate fi altul căci sînt înregistraţi acolo şi fraţii săi Ieremia postelnicul şi Nicoară comisul.

Revenind acum la spiţele lui Tufescu, reţinem însemnarea că Pătraşco al treilea logofăt primise, după cum se putea constata dintr-un document din 1660, satele Golăeşti şi Vulpeşti de la Dumitrache Chiriţă, Paleologul [92].

E normal să se pună întrebarea pentru ce acest mare boier de origine greacă s-a lăsat antrenat de sentimentul dărniciei, deşi era aplecat, numai spre acaparare şi de multe ori ajungea la aceasta prin mijloace silnice [93].

Explicaţia se găseşte în faptul că acest fiu al lui Iane postelnicul era rudă lui Dumitrache Chiriţă şi acesta îi restituia părţi care i se cuveneau din moştenirea sa sau pentru a-i crea o situaţie mai bună.

Pentru a se menţine, neamul lui Iane postelnicul avea nevoie de danii. Am văzut că Ioan Movilă îi dăduse satul Radomireşti pentru a înzestra pe fiica sa Sofica. Fiului său Patraşco îi făcea danii Dumitraşcu Chiriţă Paleologul. Toate acestea arată că puterea economică a familiei în cauză începuse să slăbească. In mare măsură aceasta se datora fărămiţării proprietăţilor lui Matiaş logofăt între cei doisprezece moştenitori ai săi, [93] bis dar şi aplecarea către fast şi lux a unora din urmaşi.

Atunci cînd se pune problema să stabilim gradul de rudenie între Iane postelnicul şi Dumitrache Chiriţă Paleologul, trebuie să avem în vedere că acesta venise în Moldova însoţit de fraţi şi surori. Situaţia aceasta o arăta clar un document din 24 aprilie 1620. Prin el, soţia sa Marica preciza, că fraţii şi nepoţii soţului său să nu mai revendice satul Ciocăneşti dăruit de ea mănăstirii Probota [94].

---

91 *Ibidem*, XVI, 3, p. 14.

92 S. Zotta, *art. cit.*, p. 275. Aici satul Golăeşti este plasat spre graniţele de răsărit ale ţării. Răzeşii din neamul Golăe au avut ocini în satul Dăneşti, situat pe Sarata — mai sus de Mileşti. Se prea poate ca satul Cioriţa de pe teritoriul Dăneştilor şi vecin cu Zlătăreştii să fi purtat în trecut numele de Golăeşti. Pentru neamul Golăe, v. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XXV, p. 248 şi urm. sau „T. Codrescu Revistă istorică", II (1916—1924), p. 22 şi urm.

93 Într-un document din 25 aprilie 1632 se menţionează că „acea parte de ocină au fost luat *cu silă* Chiriţă postelnicul în zilele lui Constantin vodă" (Movilă), *Documenta Romaniae Historica* sec. XVII, vol. XXI, p. 103.

93 bis. În secolul al XVII-lea urmaşii lui Matiaş logofătul se prezintă ca nişte simpli răzeşi. Ei vînd acum părţile lor din satul Purceleşti, existent pînă la 1864 în comuna Stolniceni Prăjescu, de lîngă Paşcani, şi din alte cîteva sate. v. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XXI. Cel mai norocos dintre fii a fost Pătraşco logofăt, al treilea. Acesta a servit mult timp ca uricar între anii 1597—1621. v. *Surete şi izvoade*, II, p. 6, 7, 38, 39, 40, 221, 223. El, ca şi soţia sa, vindea ocini acum în satul Stolniceni, lîngă ceilalţi urmaşi ai lui Matiaş logofătul, v. *Surete şi izvoade*, XXI, p. 225 şi XXII, p. 126.

94 N. Iorga, *Studii şi documente*, V. partea I, p. 82.

Una dintre surorile postelnicului Dumitrache Chiriţă a fost căsătorită cu un Ramandi. Fiul acestuia va ajunge mare vistier [95]. Credem că a doua, Irina, a fost soţia lui Iane postelnicul. Din căsătoria lor au rezultat doi fii Pătraşcu sau Petrachi şi Constantin Celebi [96]. Acest Pătraşcu, căsătorit cu sora lui Petru Cehan vatag, este bunicul lui Neculai Milescu.

Se pare că Iane postelnicul a jucat un rol principal în răsturnarea lui Aron vodă de pe tronul Moldovei. Faptul acesta a fost evidenţiat cu ocazia procesului intentat lui Josika, în 1598, şi figurează într-un raport înaintat împăratului Rudolf al II-lea. Pentru a reuşi să opereze schimbarea politică arătată, el s-a asociat cu hatmanul Ştefan Răzvan şi cu aga Mihail Tolnay, comandantul gărzii lui Aron. In documentul citat i se spune Calnir Wistian (vistier) [97]. N. Iorga crede că e vorba de vistiernicul Iane Calogera care figurează cu funcţia arătată în sfatul lui Aron [98]. In document se arată însă că Răzvan a răsplătit pe cei doi partizani şi a dat hătmănia lui Tolnay şi pe celălalt l-a făcut mare vistier. Calogera nu putea să mai primească o astfel de răsplată întrucît el murise în primăvara anului 1595 înainte de răsturnarea lui Aron [99]. Prin urmare, este vorba de vistierul lui Răzvan care nu mai putea să fie Iane Calogera. Întrucît un boier cu numele de Calnir nu se întîlneşte în documentele din acea vreme, este evident că avem de-a face aici cu o deformare a numelui în cauză de scriitorul german. În loc de Cîrnul vistier, el a perceput Calmir Wistian.

E posibil ca în complotul împotriva lui Aron să fi fost implicate şi alte persoane. Intr-o carte din acea vreme, se consemnează faptul că „s-a mîniat Aron Vodă şi a pus să tae pe Toader Crinul" [100]. Corect Toader Crinul este „Toader Cîrnul", şi poate să fie fratele lui Iane postelnicul. Inrudirea lui Iane cu Dumitrache Chiriţă Paleologul ne arată calea pentru a dezlega problema originii greceşti a lui Neculai Milescu. Dumitrache Chiriţă şi ai săi erau urmaşii unuia din cei doi ultimi despoţi Paleologi (Toma şi Dumitrache) de la Mistra din Peloponez înainte de cucerirea turcească. Prin unul din aceştia el descindea din Paleologii bizantini. Prin urmare nu tatăl, ci străbunica lui Milescu era originară din Peloponez.

Este cazul să arătam acum că spiţele întocmite de C. Tufescu conţin atît lipsuri, cît şi erori, dar în acelaşi timp şi elemente reale. Pentru a le

---

[95] N. Iorga, *Studii şi documente*, VII, partea a 3-a, p. 314.

[96] *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXI, sec. XVII, p. 103, cu porecla de Celebi, apare Constantin într-un document din 16 nov. 1618. Radu Mihnea cumpără atunci de la ei patru fălci de vie la Cotnar, v. *Documente privind Istoria României*, A, *Moldova, sec. XV*, vol. 4, p. 297.

[97] *Hurmuzaki*, XII, p. 382—383.

[98] *Studii şi documente*, VI, partea a 2-a, p. 632.

[99] Era originar din Pogoniana. Pisania de pe piatra sa de mormînt din biserica Sf. Neculai din Suceava la Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina*, p. 145.

[100] „Buletinul Ion Neculce"...

completa şi a le corija este necesar să se studieze informaţia documentară existentă privind familia Mileştilor. Prin ea ajungem la concluzia că Neculai Milescu era originar din satul Mileşti (azi dispărut) situat la 13 km la nord de Vaslui. În linie masculină el descindea din Matiaş logofătul din a doua domnie a lui Petru Rareş şi din fiul acestuia Iane postelnicul [101]. Membrii familiei acestuia purtau porecla de Cîrnul [102] şi de la ea au rezultat unele toponimice ca de pildă numele satului Poiana Cîrnului din apropierea Mileştilor (ţinutul Vaslui) şi acela de Cîrneşti dat unui sat de lîngă Mileşti, din ţinutul Lăpuşna, alături de Vulpeştii dăruiţi de Dumitrache Chiriţă lui Pătraşco al treilea logofăt.

Printr-o altă încrîngătură, prin femei, Mileştii din secolul al XVII-lea erau urmaşii lui Sima logofătul din vremea lui Ştefan al II-lea şi a fiului său Mile. De la numele acestuia se trage numele satului Mileşti. Printr-o altă încrîngătură feminină, Neculai şi Postolache Milescu sînt descendenţi din Paleologii de la Mistra din Peloponez. Afirmaţiile în legătură cu originea lor grecească, deci, nu trebuie să fie exagerate.

In încheiere trebuie să fie puse la punct afirmaţiile făcute, de unii şi alţii, în legătură cu complotul pus la cale de Neculai Milescu împotriva lui Ştefăniţă Lupu sau Alexandru Iliaş. S-a arătat cît de neprobabilă şi de neobişnuită este această crestare de nas relatată de Neculce [103]. Problema merită totuşi să fie examinată mai atent.

Intrigile politice ale boierimii moldovene în vederea schimbării domnilor erau un fapt obişnuit. Am constatat deja că Iane postelnicul, strămoşul Mileştilor, complotase împotriva lui Aron Vodă. Nepotul lui Neculai Milescu, Ion, fiul lui Postolache, participase la complotul pus la cale în vederea înlocuirii lui Gheorghe Duca la domnie prin Dumitraşcu Cantacuzino. Conspiratorii au fost descoperiţi însă şi cei mai de seamă dintre ei, boierii Gheuca, Bogdan şi Lupul, au fost decapitaţi. Fraţii Neculai şi Ion Racoviţă, precum şi Ion Milescul spătarul au fost iertaţi după ce fuseseră ţinuţi cîtva timp în temniţă. Scrisorile prin care boierii îndemnau la răscoală pe Orheieni în numele lui Dimitraşcu Cantacuzino fuseseră făcute de Ion Milescu [104]. Se pare că şi Neculai Milescu a complotat într-un fel împotriva lui Ştefăniţă Lupu. In timpul domniei acestuia, atunci cînd s-a produs invazia lui Constantin Basarab în ţară, o parte dintre boieri au avut o comportare ciudată şi au fost reţinuţi cîtva timp de paşa care comanda oştile turceşti trimise să respingă pe invadatori [105].

---

101 Vezi spiţa alăturată.

102 Foarte probabil ca stolnicul Dumitraşcu Cîrnul din a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi tatăl său Lupu spătar să fi fost tot descendenţi din Matiaş Logofăt. Arh. St. Buc. M-rea Neamţ, LXIX/31, 40. Din aceeaşi familie era, probabil, şi Nicoară Cîrnul treti logofătu. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade.*

103 Vezi mai sus p. 4.

104 Neculai Costin, în *Letopiseţele Ţării Moldovei*, ed. a 2-a, M. Kogălniceanu, 1872, p. 19.

105 *Ibidem.*

Nu se poate preciza dacă Neculai Milescu se afla printre ei. E cu mult mai sigur că el însoţise în Ţara Românească pe Gheorghe Ghica Vodă, care în timpul domniei din Moldova îl făcuse spătar. Nu există nici o dovadă că el ar fi locuit în Moldova în vremea lui Ştefăniţă. A avut strînse legături cu fostul domn Gheorghe Ştefan, legături pe care le-a reînnoit probabil în timpul participării la expediţia din Transilvania [106]. în vederea înlăturării lui Rokoczi al II-lea [106]. El credea că fostul domn va obţine iertare sultanului şi va fi adus iarăşi la tronul Moldovei. Probabil la Constantinopol, în calitate de capu-chehae a lui Gr. Ghica a susţinut o astfel de acţiune şi din această cauză mulţi dintre contemporanii săi nu l-au privit cu simpatie.

Descendent dintr-o veche familie sărăcită, ruinat, el însuşi, de pe urma luxului spre care unii membri din această familie erau aplecaţi [107], el nu mai avea nimic bun de aşteptat de la o reîntoarcere în Moldova. Îşi legase soarta de Gheorghe Ştefan şi în ţară oricine putea să-l suspecteze că lucrează în interesul fostului domn. De aceea, el l-a servit pînă la moarte, îndeplinind în interesul lui misiuni diplomatice la diferite curţi din Europa. Sărăcia şi nu ruşinea unui nas tăiat l-a împiedicat să mai revină în Moldova.

---

[106] Miron Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei* în *Opere complete*, Bucureşti, 1959, p. 198.

[107] Astfel pare să fi fost Constantin Celebi, pe care pare că autorul spiţelor, C. Tufescu îl confunda cu Constantin Basarab Cîrnul. Din cauza sărăciei nici acesta nu a putut face o carieră în Moldova.

ANEXE

Spiţele genealogice ale Mileştilor

Spiţa nr. 1

?

I Matiaş Cîrnul log. [1] = Anghelina[2]

II Toader Cîrnul[3] — Nicoară comis — Iane Cîrnul post[3] = Irina[4] — Ieremia post.

III Teodora — Ioan Movilă; Sofica — Postolache Cristea; Pătraşco treti log. 1 = Marica Cehan; Constantin Celebi (Cîrnul)

IV Ileana = Miron Costin; Cristea cămănar; Fiică; Gavriil sulger

V Toader Cristea; Constandiniţa; Postolache Milescu sp= Catrina f. lui Duca c.; Neculai Milescu spătar

VI Smaranda =; Ştefan Milescu serdar[5] = Maria; Ion Milescu sp.; ?

[1]. Descinde din Crăciun Purcelescu din vremea lui Alexandru cel Bun v. M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. I, p. 241.

[2]. A treia căsătorie. Vezi ordinea de înşirare a fiilor lui Matiaş log. în doc. din 22 martie 1560 în *Documente privind istoria României*, A. Moldova, sec. XVI, 2, p. 131 — 132.

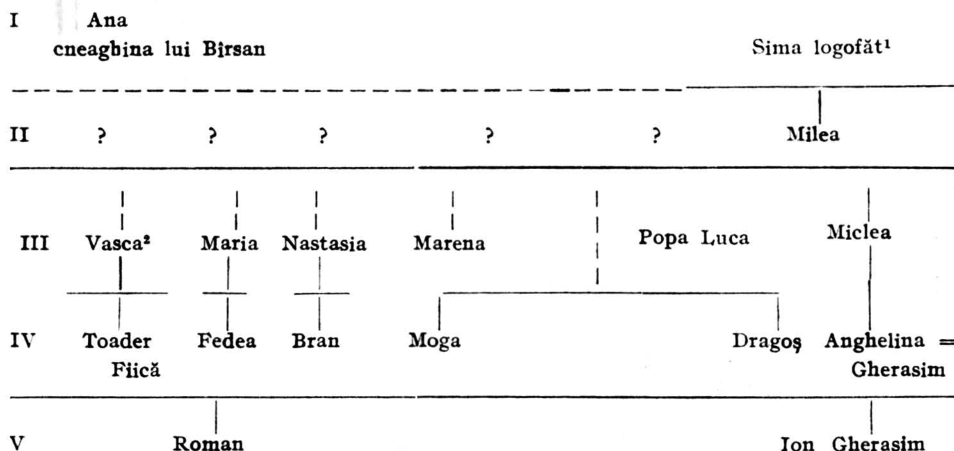
[3] Din altă căsătorie. Alţi opt fii ai lui Matiaş logofătul din prima şi a doua căsătorie precum şi urmaşii lor au fost lăsaţi la o parte atît din lipsă de spaţiu, cît şi interes.

[4].Irina este sora lui Dumitrache Chiriţă Paleologul postelnic.

[5]. Urmaşii lui Ştefan Milescu sînt: Frangole vameş fiu, Pandele nepot şi Frangole strănepot. Un alt fiu al lui Ştefan Milescu a fost Gheorghe Milescu spătar.

Spița nr. 2

?

În linie feminină familiile Milescu și Racoviță Cehan

[1] Este logofătul lui Ștefan al II-lea. Apare în sfatul domnesc între anii 1838 și 1446.

[2] În generația a treia numai Miclea este nepot sigur al lui Sima logofăt. Pentru ceilalți nu se poate preciza dacă descind din Ana cneaghina lui Bîrsan sau din Sima. Pentru proprietățile și descendenții lui Sima logofăt v. *Documente privind istoria României*, A, Moldova, sec. XIV—XV, vol. I, p. 121, sec. XVI, vol. I. p. 312 (1529 martie 22), vol. II, p. 76—77 (24 martie 1555) și N. Iorga, *Studii și documente*, VI, p. 2, p. 74 (14 febr. 1552).

Satele dăruite lui Sima logofăt erau pe Cuțitna în ț. Vaslui. Satul Glodeni pe care-l vinde Ion Gherasim este pe Sacovăț în com. Țibănești același ținut. Se pare că urmașii lui Sima au înființat noi sate purtînd numele unor proprietăți ale lor. Satele Dușești, Glodeni și Pășcani, pe Cuțitna mai existau la 30 iunie 1735, cînd erau confirmate lui Neculai Racoviță mare medelnicer. v. Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, p. 115.

27° 30' E

Podu Iloaiei
Bahluiul
IAȘI
N
V
E
S
Jijia
Vasluietul
Slobozia
Milului
Sarovătul
Stavnicul
Rebricea
Dobrovăț
Poiana
Cîrnului
Cuțitna
Țibănești
Jigoreni
Glodeni
Frînciugi
Drăgușeni
Glodeni
Codăești
Dănești
Bereasa
(Glodeni)
NEGREȘTI
Ciorița
Băcești
Bîrladul
Tătărani
Zlătărești
Buhăești
Tilești
Ferești
Milești
Stemnicul
Pungești
Coșești
Vasluietul
Blesca
Ivănești
VASLUI
Racova
Tătărași
Crasna
Bîrladul
Lohanul
27° 30' E

LEGENDA
Sate cuprinzînd proprietăți ale familiei Milescu
SCARA
KM. 0 4 8 12 16 KM.

Regiunea înconjurătoare a satului Milești

L'ORIGINE DU CONNÉTABLE NECULAI MILESCU

Résumé

Utilisant un riche matériel documentaire, l'auteur de cette étude est arrivé à compléter et corriger les arbres généalogiques rédigés par l'hobereau moldave, C. Tufescu de Chişinău, vers le milieu du siècle dernier. Il y était question des descendants de Iane le postelnic (grand chambelain de la cour) pendant la seconde moitié du XVI-e siècle. Parmi eux figuraient aussi les membres de la famille Milescu dont faisait aussi partie le célèbre géographe Neculai Milescu.

Pour corriger et compléter la généalogie en discussion, l'auteur de cette étude a entrepris d'amples recherches pour détérminer la position géographique du village de Mileşti, aujourd'hui disparu, et a réussi à établir avec précision l'endroit d'origine de Mileşti, à 13 km au nord de la ville de Vaslui, à côté du village actuel Fereşti. C'est ici que, pendant la première moitié du XVII-e siècle, s'étendaient les domaines de Gavril de Zlătăreşti, le père de Neculai Milescu. Il était le fils de Patraşco, troisième logothète et petit-fils de Iane le postelnic. A son tour, celui-ci était le fils de Matiaş, grand logothète sous le second règne du prince Petru Rareş. Les membres de cette famille avaient le surnom „Cîrnul" (le camus).

En lignée féminine, les Mileşti descendaient de Sima, le logothète du prince Ştefan II. Son fils Milea a été le fondateur du village de Mileşti.

Par une autre lignée féminine, les Mileşti s'apparentaient avec le postelnic Dumitrache Chiriţă, descendant des derniers Paleologues, *despotes* à Mistra en *Péloponèse*, avant l'occupation ottomane. Cette parenté ne permet pas d'affirmer que les Mileşti étaient les descendants d'une famille grecque arrivée de Péloponèse pendant la première moitié du XVII-e siècle. Ils étaient moldaves, apparentés aux principales familles boyardes du pays.

Enfin on détruit aussi la légende selon laquelle N. Milescu aurait organisé un complot contre les princes Ştefan Lupu ou Iliaş Alexandru, raison pour laquelle on lui aurait coupé la nez.

La famille de Milescu s'était ruinée le dernier temps et c'est plutôt à cause de ce fait que l'érudit boyard moldave a essayé de gagner son existence au-delà des frontières du pays.